

Розробка та впровадження соціально-психологічного тренінгу

«Психологія та безпека Євро-2012»

Анотація. У статті наведена проблематика, що стосується підготовки працівників психологічних служб МНС та МВС за допомогою нової програми соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012». Детально описаний методико-технологічний алгоритм соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012».

Ключові слова. Програма соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012», методико-технологічний алгоритм, групова динаміка, тренінгова група.

Постановка проблеми. 8 квітня 2007 року в мерії столиці Уельсу Кардіффа пройшло засідання виконавчого комітету УЄФА, на якому з трьох заявок на проведення чемпіонату Європи – України та Польщі, Хорватії та Угорщини, Італії – була вибрана перша. Відтоді почалась інтенсивна підготовка за усіма напрямками. Одним із важливих напрямів, який дістався структурам МВС та МНС України стало забезпечення психологічної безпеки персоналу вищезазначених міністерств на етапах підготовки та проведення Євро-2012.

Не zostались байдужими до підготовки Євро-2012 і науковці науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології. Першою проблемою, яка нам вбачалася – відсутність науково-методичної бази для підготовки психологів МНС в даному напрямку. Тісна співпраця із німецькими колегами, у яких вже був досвід приймаючої сторони (Чемпіонат світу з футболу у 2006 році) дала позитивні результати. Проаналізувавши німецький досвід фахівці науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології розробили програму соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012», який успішно пройшов апробацію серед

особового складу практичних психологів МНС та МВС у приймаючих Євро-2012 містах: Харкові, Донецьку, Львові та Києві.

Виявивши, ще ряд «білих плям» у підготовці психологів МНС на період проведення Євро-2012, ми дійшли висновку, що без допомоги силових психологів, які представляють Міністерство внутрішніх справ України, їм не обійтись. Таким чином, наш тренінг повинен бути вирішити наступні задачі: відпрацювання механізму взаємодії психологів МНС та силових міністерств під час проведення Євро-2012, а також надання пропозицій керівництву щодо визначення ролі та місця психологів МНС та МВС, які будуть залучатись до Євро-2012 на різних етапах його проведення, з урахуванням специфіки виконання ними завдань за призначенням.

Метою соціально-психологічного тренінгу (СПТ) «Психологія та безпека Євро-2012» стала оптимізація та розвиток професійної, соціально-психологічної та міжкультуральної компетенції співробітників психологічних служб силових міністерств та відомств України на етапах підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи в Україні по футболу в 2012 році.

Аналіз останніх досліджень. При розробці своєї програми ми спиралися на останні дослідження вітчизняних науковців в області теорії та практики психологічного тренінгу таких, як І.В. Вачков, Я.О. Овсяннікова, В.О. Лефтеров, Л.І. Мороз, О.В. Тімченко та інші [1; 2].

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення доцільності розробки та впровадження соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012» для психологів МНС та МВС, а також опис його методико-технологічного алгоритму.

Виклад основного матеріалу. Як і більшість тренінгових програм, СПТ «Психологія та безпека Євро-2012» структурно складається з модулів та блоків. У свою чергу модулі та блоки побудовані із множини різноманітних і нерідко взаємозамінних тем, підрозділів, пунктів, конкретних технік, вправ,

ігор, різноманітних тренінгових прийомів, методик та інших елементів, що являють собою осмислені і завершені композиції [3; 4].

Таким чином, тренінгова програма «Психологія та безпека Євро-2012» розрахована на 2-а робочих дні, вона побудована із 6-ти модулів, 5-ти блоків, 8-ми тематичних зв'язок на 1-й день тренінгу (вправи, рольові ігри, тренінгові прийоми та ін.) та 10-ти тематичних зв'язок на 2-й день.

За рівнем групової динаміки програма СПТ складається із фаз стимуляції функціональної активності тренінгової групи (ТГ): *вступна (фаза розм'якшення ТГ), основна фаза, заключна або фаза повного замороження*. У свою чергу основна фаза розподіляється на 4-и підфази: *підфаза викладу нового матеріалу (1-ї групової активності), підфаза елементів тілесної терапії (2-ї групової активності), підфаза часткового замороження, підфаза зняття часткового замороження*. Дивитись групову динаміку фаз на нижчезазначених рисунках: вступна фаза (розм'якшення) – Рис. 1; основна фаза: підфаза викладу нового матеріалу (1-ї групової активності) – Рис. 2, підфаза елементів тілесної терапії (2-ї групової активності) – Рис. 3, підфаза часткового замороження – Рис. 4, підфаза зняття часткового замороження – Рис 5; заключна фаза або фаза повного замороження ТГ – Рис 6.

Рис. 1. Вступна фаза (розм'якшення).

**Рис. 2. Основна фаза: підфаза викладу нового матеріалу
(1-ї групової активності).**

**Рис. 3. Основна фаза: підфаза елементів тілесної терапії
(2-ї групової активності).**

Рис. 4. Основна фаза: підфаза часткового замороження ТГ.

Рис 5. Основна фаза: підфаза зняття часткового замороження ТГ.

Рис 6. Заключна фаза або фаза повного замороження ТГ.

На відміну від інших тренінгів, програма СПТ «Психологія та безпека Євро-2012» допускає фото- відеозйомку упродовж 2-х днів проведення. Але тренери, із етичних міркувань, на початку тренінгу озвучують перед групою про неї.

Основні напрями або модулі соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012»:

1. Екскурс в поняття чемпіонату Європи з футболу, ідентифікація себе з Євро-2012, підняття позитивного іміджу (країни, міста, того міністерства, представником якого є конкретний учасник тренінгу).

2. Міжкультуральна комунікація під час проведення спортивно-масових заходів (спілкування з іноземними туристами, фанами-ультрас в осередку надзвичайної ситуації, попередження і згладжування можливих конфліктних ситуацій);

3. Розробка алгоритму взаємодії психологів силових структур (обговорення концепції створення єдиного координаційного центру психологів).

4. Виявлення та попередження проблем, які можуть виникнути на різних етапах переміщення вболівальників на території України.

5. Визначення виникнення можливих ризиків кожної окремої гри. Даний модуль включав до себе наступні стадії:

- ✓ день перед проведенням гри;
- ✓ день проведення гри, який, у свою чергу, розділявся на три головних

періоди:

- *період перед початком змагань (за 3–4 години);*

- *безпосередньо гра;*

- *період після гри;*

- ✓ день після гри.

6. Дії психологів при виникненні надзвичайної ситуації (аварії на транспорті, пожежа, обрушення трибун стадіону, ліквідація наслідків терористичних проявів, масові хуліганські дії фанатів, виникнення натовпу і паніки у фан-зонах та метрополітені).

Крім модулів, програма тренінгу СПТ «Психологія та безпека Євро-2012» мала специфічний алгоритм, який був побудований із 5-ти основних блоків (етапи переміщення вболівальників), а саме:

I блок – етап прибуття вболівальників на Україну;

II блок – етап розміщення вболівальників та їх знайомство з містом;

III блок – етап прибуття вболівальників на стадіон;

IV блок – етап переміщення після матчу;

V блок – етап від'їзду вболівальників.

Загальний методико-технологічний алгоритм наведений у таблиці 1.

Програма СПТ передбачає дещо більшу кількість учасників тренінгу, ніж у інших тренінгових програмах (нагадуємо, що за класичною схемою тренінгу кількість учасників тренінгової групи коливається від 8-ми до 14-ти). Це пояснюється наступним: *по-перше*, програма СПТ насичена спеціалізованою інформацією, слайд-презентаціями та відеоматеріалами, що дозволяє тренерам, робити паузу для перемикавання уваги учасників ТГ на

екран мультимедійного проектора. *По-друге*, кількість тренерів – двоє, які постійно доповнюючи один одного утримують увагу численної тренінгової групи. *По-третє*, штатна кількість працівників психологічних служб МНС та МВС, які будуть задіяні на етапах проведення Євро-2012, як правило, дещо перевищує необхідну кількість «класичної» тренінгової групи (здебільшого це були співробітники головних управлінь МНС та МВС у місті та області).

За результатами проходження СПТ «Психологія та безпека Євро-2012» його учасники повинні *знати*:

- нормативно-правову базу, яка регламентує діяльність психологічних служб МНС та МВС;
- соціально-психологічні особливості масових спортивних заходів таких, як чемпіонат Європи з футболу Євро-2012;
- особливості функціонування координаційного центру безпеки країни та приймаючого міста;
- моніторинг надзвичайних ситуацій та ризиків, які можуть виникнути на етапах підготовки та проведення Євро-2012;
- особливості роботи групи екстреної психологічної допомоги МНС України;
- особливості міжкультуральної комунікації (жестикуляція, міжособистісний простір, поведінка);
- соціально-психологічні особливості натовпу та панічного і агресивного натовпу;
- категорії футбольних вболівальників.

Вміти:

- ✓ надавати екстрену психологічну допомогу населенню та особовому складу силових міністерств та відомств держави, задіяних у забезпеченні проведення Євро-2012;
- ✓ проводити діагностику осіб, які мають при собі заборонені предмети;
- ✓ толерантно спілкуватися із представниками засобів масової інформації;

- ✓ розробляти алгоритми спільних дій практичних психологів МНС та МВС при виникненні різноманітних надзвичайних ситуаціях.

Логічним завершенням СПТ «Психологія та безпека Євро-2012», як і у більшості тренінгів, є вручення сертифікатів учасника. Окрім церемоніальної функції, урочисте вручення має специфічний ефект завершення гештальту. Дана подія ставить «крапку» у свідомості учасників тренінгової групи. Як правило, вручення супроводжується фотосесією, матеріали якої слугують і тренерам, і учасникам тренінгу для памятної згадки про тренінговий досвід (дивитись рисунок 7).

Рис. 7. Урочисте вручення сертифікатів учасникам тренінгу

Засвоєння ж нового матеріалу в учасника тренінгу відбувається крізь призму переосмислення його життєвих цінностей. За різних обставин цей процес може відбуватися від одного тижня до трьох місяців. Така пролонгованість може залежати від ряду причин, але їх дослідження це предмет для окремої наукової роботи.

Таблиця 1

Методико-технологічний алгоритм СПТ «Психологія та безпека Євро-2012»

Тренінгові вправи (тематична зв'язка)	Модулі СПТ*	Блоки СПТ**	Фази стимуляції функціональної активності тренінгової групи
1-й день тренінгу			
1.	Знайомство; тренінгове ім'я; рефлексивне коло «Моє відношення до Євро-2012».	1	Вступна фаза (розм'якшення). Спрямована на зняття психологічного напруження між учасниками тренінгу. Характеризується слабким рівнем групової динаміки. <i>Використовуються матеріали:</i> тренінговий м'яч, бейдж, маркери, відео- та слайд-презентації.
2.	Демонстрація відеоматеріалу; слайд-презентації: нормативно-правова база міністерств і відомств, задіяних на Євро-2012 та характеристика вболівальників, що прийдуть до України.	2 ; 3	
3.	<i>Вправа</i> «Логотип-девiз приймаючого міста»	1	Основна фаза. Підфаза викладу нового матеріалу (1-ї групової активності). Група під час вправ починає працювати у підгрупах, внаслідок чого підвищується функціональна активність, рівень групової динаміки поступово зростає. <i>Використовуються матеріали:</i> проектор мультимедіа, папір із логотипами приймаючих міст, маркери, папір формату А1, зав'язки на очі.
4.	Екскурс по основним блокам тренінгу; <i>вправа</i> «Виявлення можливих ризиків та визначення ролі і місця психологів МНС і МВС на I-му етапі переміщення вболівальників (прибуття)»	3 ; 4	
5.	Слайд-презентація: особливості жестикуляції серед європейських культур; <i>вправа</i> «дистанція».	2 ; 4	
6.	<i>Вправа</i> «Виявлення можливих ризиків та визначення ролі і місця психологів МНС і МВС на II-му етапі переміщення вболівальників (розміщення та знайомство)»	3 ; 4	
7.	<i>Вправа</i> «Змійка»; <i>вправа</i> «Повітряні кульки у натовпі»; <i>вправа</i> «Бразильські присідання»; <i>вправа</i> «Сітка».	3	Основна фаза. Підфаза елементів тілесної терапії (2-ї групової активності). В групі під час вправ присутній тактильний контакт, налагоджується взаємодія за допомогою невербальних зв'язків, починають діяти неформальні лідери, рівень групової динаміки високий. <i>Використовуються матеріали:</i> маркери, папір формату А1, повітряні кульки, штучні перешкоди, маскувальна сітка, аудіоапаратура, колба із штучним камінням.
8.	Зворотній зв'язок (feedback).	3	Основна фаза. Підфаза часткового замороження. Група обмінюється враженнями та набутим досвідом. <i>Використовуються матеріали:</i> тренінговий м'яч.

Продовження таблиці 1

Тренінгові вправи (тематична зв'язка)	Модулі СПТ*	Блоки СПТ**	Фази стимуляції функціональної активності тренінгової групи
2-й день тренінгу			
1. Діагностика стану групи; <i>вправа</i> «Оперативна інформація»	3	II-й блок	Основна фаза. Підфаза зняття часткового замороження . Група повертається після перерви до робочого стану. Рівень активності високий. <i>Використовуються матеріали:</i> тренінговий м'яч, предмет, що легко розбивається, маркери.
2. <i>Вправа</i> «Виявлення можливих ризиків та визначення ролі і місця психологів МНС і МВС на III-му етапі переміщення вболівальників (прибуття на стадіон)»	1–6	III-й блок	
3. Слайд-презентація: категорії вболівальників; <i>вправа:</i> «Заборонені предмети».	2;4;5	III-й блок	
4. <i>Вправа</i> «Надзвичайна ситуація».	3–6	III-й блок	
5. <i>Вправа</i> «Робота зі ЗМІ»	4–6	III-й блок	
6. <i>Вправа</i> «Камені»	3	III-й блок	
7. <i>Вправа</i> «Виявлення можливих ризиків та визначення ролі і місця психологів МНС і МВС на IV-му етапі переміщення вболівальників (після матчу)»; <i>вправа</i> «Методи купіювання дій агресивного натовпу».	2–6	IV-й блок	Основна фаза. Група працює у 2-х та 3-х підгрупах, демонструє акторську гру, візуально діагностує під час рольових ігор, релаксує. <i>Використовуються матеріали:</i> тренінговий м'яч, маркери, папір формату А1, макети холодної та вогнепальної зброї, файери, пляшки з-під алкогольних напоїв, проектор мультимедіа, фото, відео та аудіоапаратура, декоративні камені.
8. <i>Вправа</i> «Виявлення можливих ризиків та визначення ролі і місця психологів МНС і МВС на V-му етапі переміщення вболівальників (від'їзд вболівальників)».	1–6	V-й блок	
9. <i>Вправа</i> «Не дай впасти повітряній кульці».	2;3	V-й блок	
10. Зворотній зв'язок (feedback), <i>вправа</i> «Свіча», відеоряд.	2;3	–	Заключна фаза (повне замороження ТТ). Групова динаміка досягає свого піку. Група обмінюється враженнями та набутим під час тренінгу досвідом.

* – дивитись модулі СПТ; ** – дивитись блоки СПТ.

Висновки. Таким чином, дослідивши ефективність впровадження нової програми соціально-психологічного тренінгу «Психологія та безпека Євро-2012» у системи МНС та МВС України, автори статті стверджують, що вищезазначена програма на практиці довела свою актуальність і може бути використована як специфічна форма підготовки практичних психологів МНС та МВС щодо спільних дій на етапах підготовки та проведення Євро-2012.

Література

1. **Вачков, И.В.** Основы технологии группового тренинга. Психотехники: учеб. пособие. / Вачков И.В. – М.: «Ось-89», 2000. – 224 с.
2. **Лефтеров, В. О.** Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.09 / Лефтеров Василь Олександрович. – Донецьк, 2008. – 428 с.
3. **Овсяннікова, Я. О.** Соціально-психологічний тренінг як засіб відновлення психологічної стійкості рятувальників МНС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / Я. О. Овсяннікова – Харків, 2010. – 21 с.

Аннотация. В статье приведена проблематика, касается подготовки работников психологических служб МЧС и МВД с помощью новой программы социально-психологического тренинга «Психология и безопасность Евро-2012». Детально описанный методико-технологический алгоритм социально-психологического тренинга «Психология и безопасность Евро-2012».

Ключевые слова. Программа социально-психологического тренинга «Психология и безопасность Евро-2012», методико-технологический алгоритм, групповая динамика, тренинговая группа.

Annotation. The article presents problems concerning training of psychological services, MES and MIA with a new program of social and psychological training "Psychology and Security of EURO-2012". The method described in detail and technological ability of social-psychological training "Psychology and Security of EURO 2012".

Key words. The program of social and psychological training "Psychology and Security of EURO-2012", methodical and technological ability, group dynamics, training groups.